

TERMINOLOGŲ PRANEŠIMAI TARPTAUTINIAME BALTISTŲ KONGRESE RYGOJE

2000 metų spalio 3–6 dienomis Rygoje vyko IX tarptautinis baltistų kongresas, kurio tema – „Baltų kalbos amžių kaitoje“. Dviejuose jo plenariniuose posėdžiuose ir keturių sekcijų posėdžiuose apžvelgtos gramatikos, leksikologijos, leksikografijos, semantikos, fonetikos, onomastikos, stilistikos, kalbos kultūros, tekstologijos, senųjų tekstų, sociolingvistikos, kompiuterinės ir matematinės kalbotyros problemos ir bendrieji baltistikos klausimai. Nemažai pranešimų perskaityta ir iš sinchroninės kalbotyros.

Kongresą atidarė Latvijos Respublikos Prezidentė Vaira Vīķe-Freiberga. Pranešimus skaitė kalbininkai iš Lietuvos, Latvijos, Rusijos, Ukrainos, Lenkijos, Vokietijos, Italijos, Švedijos.

Kongrese dalyvavo taip pat nemažai terminologų. Lietuvos terminologai skaitė 2 pranešimus. Mokslinė bendradarbė Albina Aukšoriūtė skaitė pranešimą apie vieno iš žymiųjų XIX a. vidurio lietuviškų gamtos mokslų terminų kūrėjo Lauryno Ivinskio grybų pavadinimus, pateiktus grybų atlase ir „Prigimtūmenėje“. Pranešime buvo aptarti grybų genčių ir rūšių pavadinimai ir palyginti su J. Pabrėžos vartotais terminais.

Vyresniojo mokslinio bendradarbio Stasio Keinio pranešimo, kuris nebuvo skaitytas kongrese, tezės skirtos lietuvių terminologijos nacionalumui. Dabar labai įprasta kalbėti apie terminų ir terminologijos tarptautiškumą, kadangi įvairiose srityse vartojama daug tarptautinių terminų. Tačiau, anot autoriaus, „tarptautinis pobūdis to, kas reiškama kalbos priemonėmis, nerodo pačios kalbos tarptautiškumo“, nes kiekviena kalba yra savita. Savita ir kiekvienos nacionalinės kalbos terminija. St. Keinys aptaria 2 pagrindinius terminų kūrimo būdus – paprastųjų žodžių terminologizavimą ir terminų darymą savo kalbos priemonėmis. Šiais būdais naudojosi tiek pirmieji lietuvių terminologijos kūrėjai, tiek XIX a. pirmosios pusės – XX a. pradžios lietuvių mokslo kalbos kūrėjai.

Vyresniosios mokslinės bendradarbės Angelės Kaulakienės pranešimo „Lietuviškosios terminijos šaltinių kaitos tendencijos“ pa-

grindinės mintys skirtos lietuvių terminijos savitumo problemai. Autorė taip pat akcentuoja, kad savosios kalbos priemonės buvo ir yra vienas iš svarbiausių terminijos kūrimo šaltinių. Dabartiniu metu pastebima nauja lietuviškosios terminijos šaltinių kaitos tendencija – tai terminų skolinimasis, kuris, deja, kartais būna visai nepagrįstas ir dėl kurio atsiranda savos ir skolintos terminijos disproporcija. Kad to būtų išvengta, autorė siūlo remtis mūsų terminologijos pradininko prof. S. Šalkauskio kalbos grynumo principu ir kurti kuo daugiau lietuviškų terminų. Terminai, kaip ir bendrinės kalbos žodžiai, normintini per sinonimus.

Trys pranešimai terminologijos temomis buvo perskaityti Rygos mokslininkų.

Ilgos Brizgnos pranešimo tema – „Dalykinių tekstų vertimo iš vokiečių kalbos į latvių kalbą terminologijos problemos“ („Terminologieprobleme bei der Übersetzung der Fachtexte vom deutschen ins Lettische“). Dalykinių tekstų vertėjų vaidmuo tolydžio darosi vis reikšmingesnis. Iš jų laukiama ne tik labai gero kalbos, bet ir dalyko išmanymo. Vertėjams, kurie verčia iš vokiečių kalbos į latvių kalbą, iškyla ir papildomų sunkumų – daugelyje mokslo ir technikos sričių trūksta aprobuotų terminų. Taigi verčiant vokiškiems žodžiams dažnai reikia ekspromtu kurti latviškus pavadinimus. Taip yra todėl, kad dalykinių tekstų vertimo į latvių kalbą tradicijomis ilgus metus nesirūpinta. Daugiausia buvo verčiami tik beletristiniai tekstai. Taip pat ir teorinėje literatūroje beveik išimtinai analizuoti ir vertinti tik beletristinių tekstų vertimai. Kaip ypatingą sunkumą verčiant dalykinius tekstus autorė nurodo ilgus ir sudėtingus vokiečių kalbos žodžius.

Rygos terminologės Birutos Uzijos pranešimas „Šiuolaikinės terminologijos dinamika“ („Dynamics of modern terminology“) susijęs su filosofinėmis terminologijos problemomis. Ji trumpai aptaria labai plačias sąvokas, pvz.: „žmogus“, „taika“ ir kt.

Kaip formavosi Latvijos teisės kalba, kas turėjo įtakos tam formavimuisi sovietiniais metais ir atkūrus nepriklausomybę; Latvijos teisės kalbos bruožai, teisės terminijos norminimo klausimai – apie tai kalba Andrejs Veisbergs pranešime „Latvijos teisės kalbos

formavimasis – rezultatai iki 2000 metų“ („Shaping latvian legal language – the results by year 2000“).

Kitą baltistų kongresą numatyta surengti po 4 metų Vilniuje.

Palmira ZEMLEVIČIŪTĖ

Palmira ZEMLEVIČIŪTĖ
Lietuvių kalbos institutas
Antakalnio g. 6
LT-2055, Vilnius

2000 10 16